

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.1.22>

TOŻSAMOŚĆ ZAWODOWA SPECJALISTÓW (KONSULTANTÓW) CENTRÓW ZASOBÓW WŁĄCZAJĄCYCH: STRUKTURALNY I FUNKCJONALNY MODEL BADAŃ

Zhanna Kondratiuk

*Dyrektor Instytucji Spółdzielczej "Centrum zasobów włączających"
Wyszogrodzkiej Rady Miejskiej Obwodu Kijowskiego,
aspirantka Instytutu Pedagogiki Specjalnej i Psychologii imienia Mykoły Jarmaczenki Narodowej Akademii
Nauk Prawnych Ukrainy (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-6943-9105
zhanna_asp@ukr.net*

Adnotacja. Artykuł przedstawia opracowany model kształtowania tożsamości zawodowej specjalistów (konsultantów) centrów zasobów włączających. Przeprowadzono przegląd publikacji naukowych na wybrany temat, wyjaśniono podejścia do budowy modeli kształtowania tożsamości zawodowej specjalistów (konsultantów) centrów zasobów włączających. Ustalono, że tożsamość zawodowa specjalistów (konsultantów) centrów zasobów włączających to zbiór specjalnej wiedzy i umiejętności psychologiczno-pedagogicznych, zakres umiejętności wykonywania specjalnych zadań psychologiczno-pedagogicznych. W artykule zbadano i opracowano strukturalno-funkcjonalny model badania tożsamości zawodowej specjalistów (konsultantów) centrów zasobów włączających. Wyróżniono główne elementy strukturalno-funkcjonalnego modelu tożsamości zawodowej specjalistów (konsultantów) centrów zasobów włączających, do których należą następujące elementy: motywacyjne i wartościowe, poznawcze, interpersonalne, adaptacyjne, techniczne, kontekstowe, integracyjne, autopsychologiczne, acmeologiczne, twórcze.

Słowa kluczowe: tożsamość zawodowa, specjaliści (konsultanci) centrów zasobów włączających, kompetencje, podejście kompetencyjne, model strukturalno-funkcjonalny, komponenty.

PROFESSIONAL IDENTITY OF SPECIALISTS (CONSULTANTS) OF INCLUSIVE RESOURCE CENTERS: STRUCTURAL AND FUNCTIONAL RESEARCH MODEL

Zhanna Kondratyuk

*Director of the Communal Institution "Inclusive Resource Center"
Vyshgorod City Council of Kyiv region, Ukraine,
postgraduate student of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology, the
National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-6943-9105
zhanna_asp@ukr.net*

Abstract. The article presents a developed model for the formation of the professional identity of specialists (consultants) of inclusive resource centers. A review of scientific publications on the chosen topic was carried out, approaches to building models for the formation of the professional identity of specialists (consultants) of the IRC were clarified. It is determined that the professional identity of specialists (consultants) of inclusive resource centers is a set of special psychological and pedagogical knowledge and skills, the scope of skills to perform special psychological and pedagogical tasks. The article explores and develops a structural and functional model for studying the professional identity of specialists (consultants) of inclusive resource centers. The main components of the structural and functional model of professional identity of specialists (consultants) of inclusive resource centers are highlighted, which include the following components: motivational-value, cognitive, interpersonal, adaptive, technical, contextual, integrative, autopsychological, acmeological, creative.

Key words: professional identity, specialists (consultants) of inclusive resource centers, competence, competence approach, structural and functional model, components.

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ФАХІВЦІВ (КОНСУЛЬТАНТІВ) ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Жанна Кондратюк

директор Комунального закладу «Інклюзивно-ресурсний центр»

Вишгородської міської ради Київської області,

аспірантка Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-6943-9105

zhanna_asp@ukr.net

Анотація. У статті представлено розроблену модель формування професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Здійснено огляд наукових публікацій за обраною темою, з'ясовані підходи до побудови моделей формування професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ. Визначено, що професійна ідентичність фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів – це сукупність спеціальних психолого-педагогічних знань та вмінь, обсяг навичок виконання спеціальних психолого-педагогічних завдань. У статті досліджено та розроблено структурно-функціональну модель дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Виділено основні компоненти структурно-функціональної моделі професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів до якої відносять такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, міжособистісний, адаптивний, технічний, контекстуальний, інтегративний, аутопсихологічний, акмеологічний, творчий.

Ключові слова: професійна ідентичність, фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів, компетентність, компетентнісний підхід, структурно-функціональна модель, компоненти.

Вступ / «Introduction». Одним із пріоритетних шляхів реформування освітньої галузі є реалізація компетентнісного підходу як нової концепції освіти, що відображає сучасні зміни у суспільстві та орієнтована на відтворення якостей особистості в ХХІ столітті. Інтеграція освіти України в європейський освітній простір передбачає підготовку компетентних, творчих, висококваліфікованих спеціалістів фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів (далі фахівців (консультантів) ІРЦ), які мають відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості. Сучасна спеціальна психологія і педагогака потребує фахівців (консультантів) ІРЦ ерудованих, вільно і критично мислячих, готових до пошуково-дослідницької діяльності, здатних проектувати спеціальну освіту та корекційний процес, власне професійно-особистісне становлення, спеціалістів спеціальної освіти, які мають ґрунтовні знання з психолого-педагогічних дисциплін, володіють вміннями працювати з дітьми з різними типами освітніх труднощів та зокрема в умовах воєнного часу з внутрішньо переміщеними особами, та з особами які зазнали психологічної травми. Тому набувають актуальності питання здійснення якісної підготовки спеціалістів спеціальної освіти, зокрема фахівців (консультантів) ІРЦ на основі компетентнісного підходу. Фахівці (консультанти) ІРЦ мають бути готовими до саморозвитку та спроможними швидко змінюватися під впливом нових викликів постіндустріального суспільства. Тому, компетентність як здатність до здійснення реальних дій, потенціальна готовність розв'язувати задачі – стала центральною категорією освітньої модернізації ХХІ століття.

Сучасний етап розвитку України потребує від фахівців (консультантів) ІРЦ здійснення системних заходів, спрямованих на розвиток особи, різнобічно і гармонійно розвинених, національно свідомих, життєво компетентних, здатних до саморозвитку і самовдосконалення. Як в Україні, так й в багатьох інших країнах, компетентнісний підхід вважають дієвим інструментом поліпшення якості інклюзивної та спеціальної освіти. Компетентності передбачають здатність осмислено використовувати знання, уміння й навички, застосовувати їх в конкретних життєвих ситуаціях.

Моделювання успішних фахівців (консультантів) ІРЦ як компетентних, конкурентоздатних й життєворчих ґрунтується на наукових підходах, а саме: компетентнісному, системному, особистісно зорієнтованому, діяльнісному, аксіологічному й акмеологічному.

Актуальність питання професійного розвитку фахівців (консультантів) ІРЦ зумовлена підвищенням вимог до підготовки таких спеціалістів, оскільки основна мета інклюзивної та спеціальної освіти – відповідність актуальним і перспективним потребам особи, підготовка різнобічно розвиненої особистості, здатної до самоосвіти і самовдосконалення. Відтак, постає необхідність розроблення структурно-функціональної моделі компонентів дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ.

Основна частина. Наріжним імперативом для розроблення структурно-функціональної моделі професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ ми вважаємо компетентнісний підхід. Аналіз сутності компетентності, характеристику її складових знаходимо у дослідженнях українських науковців О. Локшина (2007); О. Пометун (2018), що є вагомими напрацюваннями, що сприяють аналізу сутності зазначеного феномену. Питанням компетентнісного підходу у своїх працях розглядаються в дослідженнях українських науковців: О. Локшина (розвиток компетентнісного підходу в європейській освіті); О. Пометун (компетентнісно-орієнтована методика навчання історії в основній школі), І. Бех (теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці), Н. Бібік (компетентність і компетенції у результатах початкової освіти),

Н. Бібік (компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування), Ю. Бойчук (компетентнісний підхід як основа модернізації сучасної освіти), Л. Бурчак (креативність як складова дослідницької компетентності майбутнього педагога). Відповідно до викликів сучасності відбуваються віднаходження прийнятної для національної освіти компетентнісної моделі, концептуальні засади розвитку професійної ідентичності та компетентності психолого-педагогічного напрямку, сутнісні, змістовні, структурні характеристики компетентності стали предметом вивчення науковців: І. Бельке (формування інклюзивної компетентності вчителя), Ю. Васьков (комунікативна компетентність учителя), Ю. Вінтюк (модель формування професійної компетентності майбутніх психологів у ВНЗ), Ю. Вторнікова (модель формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів), С. Гарна (модель компетентнісно орієнтованого навчального закладу), Н. Дерев'янкіна (модель авторської компетентнісно орієнтованої школи), О. Іваній (структурно-функціональна модель формування правової компетентності майбутнього вчителя), І. Онищенко (модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів), Я. Сікора (модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики), Я. Сікора (структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики); І. Бельке (2018), І. Бех (2009), Н. Бібік (2010), Н. Бібік (2004), Ю. Бойчук (2013), Л. Бурчак (2019), Ю. Васьков (2006), Ю. Вінтюк (2018), Ю. Вторнікова (2013), С. Гарна (2009), Н. Дерев'янкіна (2009), О. Іваній (2011), І. Онищенко (2012), Я. Сікора (2008), Я. Сікора (2005).

Нові цілі освітньої сфери вимагають підготовки не просто фахівців (консультантів) ІРЦ, а насамперед професіоналів, здатних бачити та вивчати можливості й особливості розвитку осіб з особливими освітніми потребами, розвивати та формувати в них прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, пошуку нового. Вирішувати завдання, поставлені суспільством перед фахівцями (консультантами) ІРЦ, зможуть тільки такі фахівці (консультанти) ІРЦ, котрі є носієм загальнолюдських цінностей, накопичених світовою культурою, знають національні та історичні традиції народу, особливості середовища, в якому виховуються особи з особливими освітніми потребами; здатні відображати цілісно навколишню дійсність, виокремлювати в ній психолого-педагогічні факти і процеси, визначати причини їх появи та прогнозувати результати; бачити власну роль у розвитку та формуванні особи з особливими освітніми потребами, включатися в її розвиток; підготовлений до наукової розробки стратегії освіти в конкретних умовах, до вибору і реалізації певної психолого-педагогічної концепції та системи; у процесі професійної діяльності прагне до власного безперервного саморозвитку та самовдосконалення, володіє особистісною інтелектуальною рефлексією.

Компетентності, на думку О. Марущак (2016), є індикаторами, що дозволяють особистості визначити готовність до конкретної діяльності, особистого розвитку та продуктивної участі в житті суспільства. Набуття таких індикаторів дають фахівцям (консультантам) ІРЦ можливість орієнтуватися в умовах сучасного суспільства, інформаційному просторі, подальшому здобутті освіти та мінливому ринку праці (Марущак, 2016: 108).

На думку науковця О. Яковчук (2017), модель слід розуміти як організаційну систему, що пояснює структуру та характеристики процесу формування професійної ідентичності фахівців та що дає можливість зрозуміти характер залежності між структурними елементами досліджуваного явища, виявити найістотніші сторони даного процесу (Яковчук, 2017: 509).

Аналіз наукових праць Ю. Бойчук (інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я), В. Бойко (аутопсихологічна компетентність як важлива складова професійної компетентності педагога), Ж. Кондратюк (сутність поняття «професійна ідентичність» в психолого-педагогічних розвідках), Ж. Кондратюк (проблема генези професійної ідентичності фахівців психолого-педагогічного профілю), О. Hnoievska, І. Omelchenko, V. Kobylchenko, M. Klyar, O. Shkvyr (2022) (методики адаптації для учнів початкової школи з особливими освітніми потребами), О. Milevska, H. Savitska, I. Omelchenko, V. Kobylchenko, I. Kharkavtsiv (2022) (практичні аспекти впровадження спеціальної та інклюзивної освіти в школах) дає можливість визначити десять основних компонентів професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ, які впливають на професійний розвиток та професійне становлення особистості.

Методи дослідження: теоретичні: дедуктивний (аксіоматичний і гіпотетико-дедуктивний) – для системного опису компонентів професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ; індуктивний – для встановлення закономірностей, структурно-функціональний – для побудови системної моделі дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ.

Результати та їх обговорення: Модель дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ – це уявний зразок складових компонентів, що формують ідеального професіонала. Це – еталон, який віддзеркалює запити й потреби суспільства, відображає вимоги сучасної інклюзивної та спеціальної освіти до фахівців (консультантів) ІРЦ. Взаємозв'язок елементів професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ можна представити у вигляді структурно-функціональної моделі. У представленій нами моделі (рис. 1) ураховано, на нашу думку, всі основні аспекти професійних компетентностей фахівців (консультантів) ІРЦ: мотиваційно-ціннісна, когнітивна, технічна, міжособистісна, адаптивна, контекстуальна, інтегративна, аутопсихологічна, акмеологічна, творча (І. Омельченко, Ж. Кондратюк, 2023: 139). Кожен з блоків виконує свою функцію. Внесення причинно-наслідкових зв'язків між окресленими блоками дозволяє прослідкувати їх безпосередні функції в процесі формування професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ. У контексті професійної підготовки фахівців (консультантів) ІРЦ особливої уваги заслуговують такі напрями досліджень зазначеного процесу.

Мотиваційно-ціннісний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів пов'язаний з внутрішньою мотивацією досягненням успіху і суб'єктивними цінностями професійної діяльності, прагненням до самореалізації в професії. Компонентами структури професійної мотивації є: професійні покликання, наміри, потреби в професійній праці, ціннісні орієнтації, мотиви, стимули,

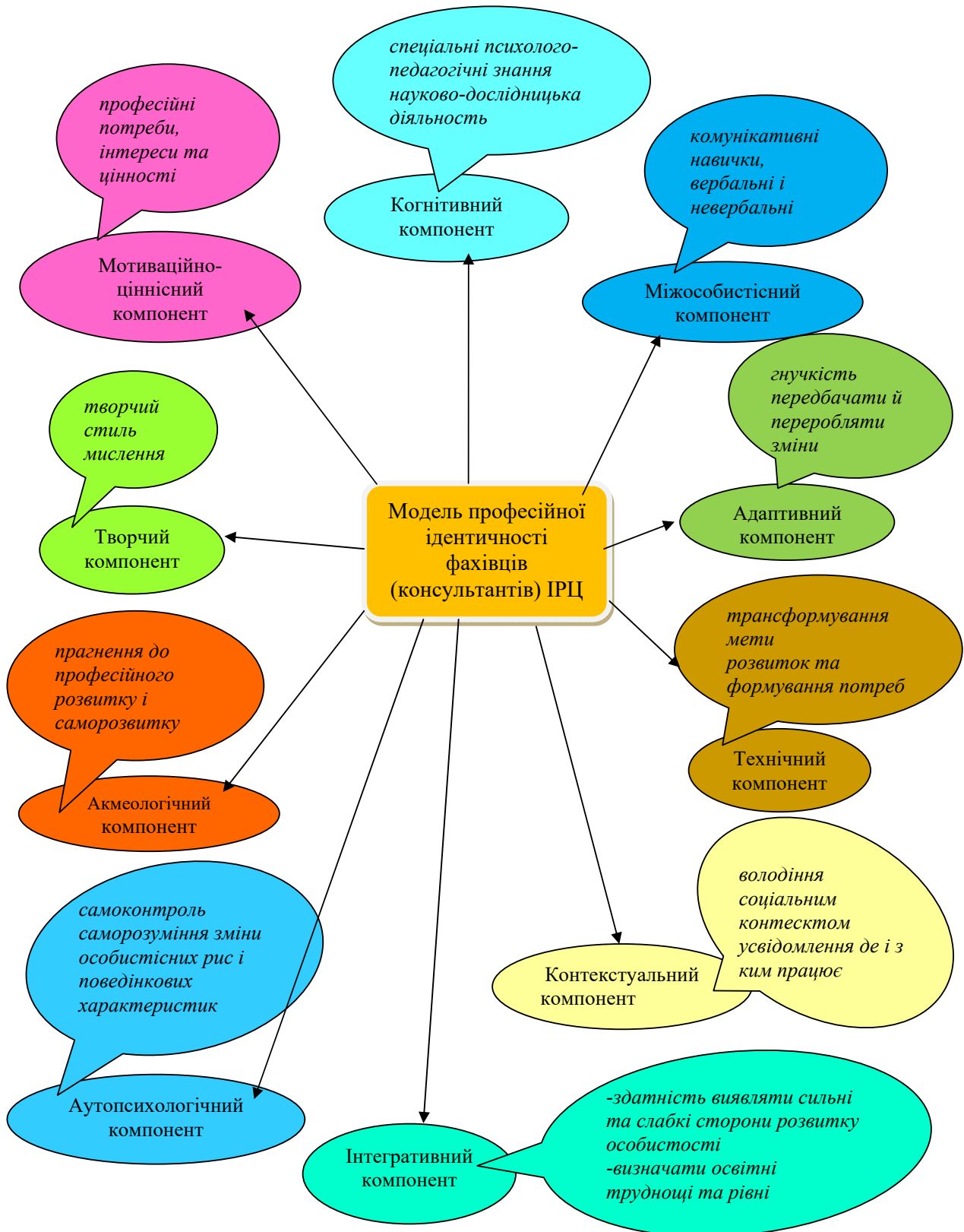

Рис. 1. Структурно-функціональна модель професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів

мотивування, цілі, рівень домагань, очікування, індивідуальні смисли професійної діяльності, установки, готовність, позиції, інтереси. Від того, якими цінностями й мотивами керуються фахівці (консультанти) ІРЦ, залежить спрямованість їх діяльності. Професійна спрямованість фахівців (консультантів) ІРЦ містить особистісну спрямованість і є головною властивістю індивідуальності фахівців (консультантів) ІРЦ, що характеризується позитивним ставленням до обраної професії, прийняттям її цілей і завдань, усвідомленням потреби присвятити себе їх досягненню, що відповідає головним прагненням, індивідуальним нахилам, потребам самоствердження, зваженим ставленням до її специфіки й особливостей.

Когнітивний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів визначається знаннями про психофізичний розвиток дітей з особливими освітніми потребами; знання про організацію інклюзивної і спеціальної освіти, про особливості супроводження дітей з особливими освітніми потребами та інше.

Науковець В. Ворожбіт-Горбатюк (2021) аналізує когнітивну компетентність через усвідомлення педагогами суспільної значимості професійної діяльності як цілісного явища, загальну здатність мобілізувати наявні знання, досвід, особистісні і соціальні цінності, здатність набувати, зберігати, використовувати та передавати набуті знання, розуміти мету своєї роботи, шляхи та засоби їх досягнення (Ворожбіт-Горбатюк, 2021: 10).

Міжособистісний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів забезпечує оволодіння навичками вербального та невербального комунікації. Науковці О. Овчарук (2004), В. Ягупов (2007) розглядають міжособистісні компетенції як індивідуальні здібності, що пов'язані з умінням виражати почуття і стосунки, критичним осмисленням і здатністю до самокритики; соціальні навички, що пов'язані з процесами соціальної взаємодії і співпраці, умінням працювати в групах, приймати соціальні та етичні зобов'язання. Вони включаються до міжособистісних компетенцій та передбачають здатність до критики і самокритики, до роботи в команді, в тому числі, міждисциплінарної, неоднорідної, навички міжособистісних відносин, спілкування з фахівцями з інших регіонів, працю в міжнародному середовищі, прихильність етичним цінностям (Овчарук, 2004: 112; Ягупов, 2007: 19).

У міжособистісних відносинах здійснюється процес обміну інформацією, налагодження діалогу, взаєморозуміння між учасниками комунікації, сутність міжособистісних відносин прослідковується через аналіз відносин конкретного індивіда з групою. Група може як примножити індивідуальний потенціал кожного свого учасника, так і стати негативним чинником впливу на його життєдіяльність, блокуючи прояв позитивних якостей, стримуючи його активність, породжуючи комплекси та проблеми в міжособистісних відносинах «від того, як складаються відносини індивіда з групою, залежить його емоційне благополуччя, соціальна адаптація та інтеграція в життя суспільства, в наступні життєві перспективи». На суб'єктів спілкування комунікативний простір впливає через засоби комунікації (вербальні, невербальні), правила спілкування, моральні норми взаємодії, звичаї (Кручек, 2011:291).

Адаптивний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів є проблемою багатоаспектною й міждисциплінарною. Адапуватися, значить уміти використовувати нові технології інформації та комунікації; доводити гнучкість, враховуючи швидкі зміни; проявляти стійкість перед труднощами; знаходити нові рішення, передбачати й адаптувати зміни, пристосовуватися до мінливих умов практики, характер спілкування, взаємовідносин, взаємодії учасників освітньої діяльності, забезпечення їх психологічного комфорту, відчуття безпеки, інтеграції соціального, життєвого та освітнього, професійного просторів, формування власної позитивної «Я-концепції», позитивного особистісного зростання, професійної підготовки, професійної діяльності, формування професійної майстерності, професійного вигорання, самоосвіти фахівців (консультантів) ІРЦ. Фахівці (консультанти) ІРЦ з дидактичними здібностями вміють за наявної потреби відповідним чином реконструювати, адаптувати корекційний індивідуальний матеріал, модифікувати програму навчальних предметів: тяжке зробити легким, складне – простим, незрозуміле – зрозумілим. Це здібності проникати у внутрішній світ дітей з ООП, психологічна спостережливність, яка пов'язана з глибоким розумінням особистості дітей з ООП, їх тимчасових психічних станів, з'ясуванням їхніх причин та необхідністю надати допомогу. Уміння правильно розподіляти роботу, вкладатися у визначений термін. Фахівці (консультанти) ІРЦ уважно слідкують за змістом та формою викладу, тримають у полі зору дітей з ООП, чутливо реагують на ознаки втоми, неухважності, непорозуміння (Топузов, 2018: 292).

Технічний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів полягає в умінні трансформувати мету, вироблену в систему конкретних завдань, здатність вирішувати їх. Творчість фахівців (консультантів) ІРЦ – складний процес, якому передують численні підготовчі етапи: тривалі обдумування, первинне переживання змісту корекційного заняття, визначення чітких його контурів і найважливіших елементів, вибір ефективних прийомів роботи дитини з ООП і самих фахівців (консультантів ІРЦ). Технічна компетентність фахівців (консультантів) ІРЦ – основа професійного підходу до вирішення проблеми. Фахівці (консультанти) ІРЦ повинні мати саме ті знання й уміння, що необхідні даній дитині з ООП, батькам, педагогічним фахівцям.

На думку дослідниці Т. Острошко, під технічною компетентністю фахівців педагогічного профілю, розуміється інтегральна якість особистості, що базується на системі знань, умінь, навичок та сукупності професійно-важливих якостей, сформованість яких дозволяє фахівцям педагогічного профілю ефективно реалізовувати професійну діяльність щодо володіння комп'ютерною технікою, сучасним інтерактивним обладнанням. У дослідженні науковиці представлено перелік професійно важливих якостей фахівців педагогічного профілю: організація та структурування власних знань, розв'язання проблемних ситуацій,

одержання інформації з різних джерел (друкованих, електронних, у режимі комунікації з людьми), встановлення причинно-наслідкових зв'язків, представлення критичної оцінки, обґрунтування власної точки зору, робота в команді (колективі), гнучкість, креативність (Острошко, 2009: 188).

Контекстуальний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів полягає володінні соціальним контекстом, коли фахівці (консультанти) ІРЦ повинні усвідомлювати, де і з ким вони працюють, не в меншій мірі, ніж володіти самим предметом консультування (Шулигіна, 2020: 509). Проблема формування стилів спілкування часто розглядається через призму психологічної сфери, менше торкаючись саме педагогічного аспекту. У педагогічній науці й практиці вживають словосполучення «стиль педагогічного спілкування» (Шулигіна, 2017: 51).

Від індивідуального стилю психолого-педагогічного спілкування залежить вплив на інтелектуальний та особистісний розвиток дітей з ООП, з якими фахівці (консультанти) ІРЦ працюють, морально-емоційне самопочуття, задоволеність собою та своєю діяльністю, а також професійна самореалізація.

У психолого-педагогічній літературі й практиці все ширше використовується поняття «педагогічне спілкування», що можна розглянути як професійне спілкування фахівців (консультантів) ІРЦ з дітьми з ООП в освітньому корекційному процесі, що має певні психолого-педагогічні функції та спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату в колективі. Дослідниця Н. Волкова (2006) вказує на те, що педагогічне спілкування – це система соціально-психологічної взаємодії між фахівцями спеціальної освіти та дітьми з ООП. Таке спілкування спрямовано на створення оптимальних соціально-психологічних умов для спільної діяльності. Запорукою продуктивного спілкування фахівців (консультантів) ІРЦ є їх спроможність на дитину з ООП, професійне володіння комунікативною поведінкою, вміння долати комунікативні бар'єри й ускладнення (Волкова, 2006: 256).

Інтегративний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів спрямовує на досконале знання корекційних програм, змісту спеціальних підручників, вмінню добирати матеріал, адаптувати та модифікувати його, знати, який саме матеріал доцільно інтегрувати і з якою метою, володіти технологією проведення корекційних занять. Інтегрований підхід до формування предметної компетентності дітей з ООП диктує принципово нові вимоги до фахівців (консультантів) ІРЦ, оскільки від професійної компетентності фахівців (консультантів) ІРЦ залежить ефективність розвитку та формування в дітей з ООП бачення дійсності. Відтак, сьогодення потребує вдосконалення підготовки кваліфікованих фахівців (консультантів) ІРЦ, здатних до аналізу, до вмілого відбору та групування корекційного матеріалу для його інтегрування, до організації та до проведення корекційних занять. Сучасна спеціальна освіта чекає на фахівців (консультантів) ІРЦ з інноваційним креативним мисленням, здатних до ефективного вирішення складних освітніх проблем, вміння давати інформативні фахові оцінки, приймати обґрунтовані рішення, вирішувати виникаючі проблеми і розставляти пріоритети, розвивати діагностичну культуру, виявляти сильні та слабкі сторони розвитку особи, визначати освітні труднощі та рівні підтримки у дітей з особливими освітніми потребами (Колесник, 2015: 63).

Аутопсихологічний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів розуміється як володіння вміннями й навичками управління вольовою та емоційною сферами, технологіями подолання професійної деструкції, сформованістю рефлексії, готовністю і здатністю фахівців (консультантів) ІРЦ до цілеспрямованої психічної роботи зі зміни особистісних рис і поведінкових характеристик, управління власним емоційним станом та емоційним станом дитини з особливими освітніми потребами та її батьків, самоконтроль, саморозуміння фахівців (консультантів) в ситуації конкретної взаємодії з особою, її батьками, іншими фахівцями.

Аутопсихологічна компетентність співвідноситься з розвитком самосвідомості фахівців (консультантів) ІРЦ і полягає в розумінні сильних та слабких сторін власної особистості, знанні шляхів та засобів професійного самовдосконалення для підвищення якості своєї праці. Аутопсихологічна компетентність являє собою вміння усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх спроможностей, знання про засоби професійного самовдосконалення, вміння бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі, бажання самовдосконалення (Бойко, 2019: 23; Лившун, 2012: 80).

Акмеологічний компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів – це стійка рефлексійна позиція, яка виражається в постійній потребі в самооцінці, самоаналізі, професійних діях, наявності та самокорекції особистісних і професійно значущих якостей. Це прагнення до професійного розвитку і саморозвитку, здатність протистояти професійним труднощам, відповідальність, прийняття критеріїв професійної самореалізації у вирішенні основних діагностико-консультативних та корекційно-розвиткових занять, оволодіння професійними навичками.

Значущість акмеологічної компетентності фахівців (консультантів) ІРЦ пов'язана з необхідністю постійного розвитку дітей з ООП, підвищення власного рівня саморозвитку, здійснення психолого-педагогічної діяльності в умовах, що постійно змінюються. Акмеологічна компетентність забезпечує спрямованість фахівців (консультантів) ІРЦ до професійного саморозвитку, досягнення власного «акме» у професійній діяльності, формування здатності навчання упродовж життя, розвитку особистісних якостей та рефлексійних умінь.

Творчий компонент професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів полягає у формуванні творчого стилю мислення. На формування педагогічної творчості психолого-педагогічного напрямку в українській педагогіці велику увагу звертає професор С. Сисоєва (2006). Творча

компетентність розглядається українським науковцем С. Сисоевою як особистісно орієнтована розвиваюча взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу (педагога й дитини), зумовлена специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними, спрямована на формування особистості дитини і підвищення рівня творчої психолого-педагогічної діяльності фахівців. Формування творчої особистості дитини в навчально-виховному процесі науковець розглядає як процес фасилітації, тобто полегшення, сприяння творчій навчальній діяльності, стимулювання творчої активності (Сисоева, 2006: 344).

Фахівці (консультанти) ІРЦ – творчі люди, які до кожного корекційного заходу ставляться з відповідальністю, які знають, що не буває двох однакових осіб/дітей, що кожна особа/дитина – це особистість. Фахівці (консультанти) ІРЦ повинні враховувати дані обставини, внести особисте «Я» до власної діяльності і здійснити її оригінально, нестандартно, змістовно й цікаво. Психолого-педагогічна творчість – особистісна якість фахівців (консультантів) ІРЦ, яка є невичерпним джерелом їх ініціативи, активності, інновацій, постійного натхнення для вдосконалення всього психолого-педагогічного процесу. Необхідними компонентами творчості є фантазія, уява, психічний зміст якої міститься в створенні образу кінцевого продукту. Психолого-педагогічна творчість фахівців (консультантів) ІРЦ вимагає вміння спостерігати, аналізувати, досліджувати цілісний корекційний процес, розкривати його суперечності та рушійні сили. До ознак творчих фахівців (консультантів) ІРЦ можна віднести такі риси, як винахідливість, допитливість, наполегливість, уява та незалежність, творчий стиль мислення, здатність творчо та гнучко використовувати методики комплексної оцінки розвитку дитини, здатність творчо розглядати принципи спеціальної дидактики, нестереотипність рішень, здатність створювати інформаційно-населене середовище, що є джерелом уявлень про предмет праці. На думку науковця Н. Карпенко (2016) творчість – це специфічний процес, що призводить до створення нового, зіткнення з новим, що потребує пізнання, освоєння. Сучасні соціальні процеси відбуваються дуже швидко, торкаються глибинних інтересів кожного і вимагають постійного зростання фахівців соціальної компетентності. Творча діяльність – це форма діяльності людини, спрямована на створення якісно нових суспільних і особистісних цінностей. Процес творчої діяльності охоплює: постановку завдання, формування задуму, його реалізацію (Карпенко, 2016: 156).

Таким чином, запропонована модель формування професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний, міжособистісний, адаптивний, технічний, контекстуальний, інтегративний, аутопсихологічний, акмеологічний, творчий компоненти. Виділені нами складові професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ тісно взаємопов'язані між собою, взаємозалежні, кожен компонент продуктивний лише за наявності інших, сформованих достатньою мірою. Перспективи майбутніх наукових студій будуть спрямовані на обґрунтування методичного арсеналу діагностування визначених нами компонентів професійної ідентичності у фахівців (консультантів) ІРЦ.

Список використаних джерел:

1. Бельке Ірина, Вдовенко Інна. Формування інклюзивної компетентності вчителя. 2018. Режим доступу до ресурсу: <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post25.html>
2. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*. 2009. № 1-2 (17-18). С. 5–7.
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К. КІС. 2004. С. 47–52.
4. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1–4.
5. Бойко В. В. Аутопсихологічна компетентність як важлива складова професійної компетентності педагога. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя»*. Вінниця. 2019. С. 17–23.
6. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід як основа модернізації сучасної освіти. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти : наук. метод. журн.* Чернівці : Черемош, 2013. Вип. 13. С. 130–135.
7. Бойчук Ю. Д. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2015. 117 с.
8. Бурчак С. О. Креативність як складова дослідницької компетентності майбутнього педагога. The 3rd International scientific and practical conference «Topical issues of the development of modern science» (November 13–15, 2019) Publishing House «ACCENT», Sofia, Bulgaria. 2019. P. 150–154.
9. Васьков Ю. В. (2006). Комунікативна компетентність учителя. *Теорія та методика фізичного виховання, науково-методичний журнал* 2006. №1(21), С. 44–46. <https://tmfv.com.ua/journal/article/view/199>
10. Вінтюк Ю.В. Модель формування професійної компетентності майбутніх психологів у ВНЗ. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2018, №8, С. 42–48
11. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. Навч. посіб. К. ВЦ «Академія». 2006. 256 с.
12. Ворожбіт-Горбатюк В. Когнітивний компонент інноваційної педагогічної діяльності вчителя. *Дрогобич. Молодь і ринок*. 2021. №9 (195). С. 6–10 DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243883>
13. Вторнікова Ю. С. Модель формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013, №110, С. 188–193.
14. Гарна С. Модель компетентнісно орієнтованого навчального закладу. *Всеукраїнський науково-практичний журнал. Директор школи, ліцею, гімназії*. 2009. № 6. С. 190–193.
15. Дерев'янкіна Н. В. Модель авторської компетентнісно орієнтованої школи. *Управління школою*. 2009. № 32. С. 4–12.

16. Іваній О. Структурно-функціональна модель формування правової компетентності майбутнього вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. №4 (1) С. 141–148.
17. Карпенко Н. А. Психологія творчості. Навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС. 2016. 156 с.
18. Колесник Н. Є. Теорія і практика підготовки вчителя початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів: інтегративний підхід. *Проблеми освіти. Наук-метод. зб.* Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ. 2015. №. 85. Спецвипуск. С. 58–63
19. Кондратюк Ж. В. Сутність поняття «професійна ідентичність» в психолого-педагогічних розвідках. *Науковий журнал «Габітус»*. Випуск 37. Одеса. 2022. С. 122–127 DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.37.22>
20. Кондратюк Ж. В. Проблема генези професійної ідентичності фахівців психолого-педагогічного профілю. *Науковий журнал «Габітус»*. Випуск 38. Одеса. 2022. С. 64-71 DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.38.11>
21. Кручек В. А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування: навчальний посібник. К. : НАКККиМ, 2011. 291 с.
22. Локшина О. І. Розвиток компетентнісного підходу в європейській освіті. *Основи здоров'я та фізична культура*. 2007. № 10. С. 11–12.
23. Лившун О.В. Аутопсихологічна компетентність як складова формування професійної готовності майбутнього вчителя до техніки. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2012. Випуск 17. Т. 2. С. 74–80.
24. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал]. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир*. 2016. Вип. 11. С. 97–108. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-198-5-9> SECTION 9.
25. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. К.: «КІС», 2004. 112 с.
26. Омельченко І. М., Кондратюк Ж. В. Передумови формування професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. *Науковий журнал «Психологія і особистість»*. Полтава-Київ. №1(23). 2023. С. 119–139.
27. Онищенко Ірина. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика*. 2012. №8. С. 94–101.
28. Острошко Т. В. Модель технічної компетентності майбутніх вчителів інформатики. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Харків*. 2009. № 24–25. С. 177–188.
29. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник К. ТОВ «КОНВІ ПРИНТ». 2018. 208 с.
30. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. К.: Міленіум, 2006. 344 с.
31. Сікора Я. Б. Модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики. Міжнародна науково-практична конференція «Наука в інформаційному просторі» : зб. наук. праць. Т. 3. Дніпропетровськ : ПДАБА. 2008. С. 50–53.
32. Сікора Я. Б. Структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. (47). С. 171–175.
33. Топузов О. М. Педагогічна майстерність: розвиток професійно-педагогічної адаптивності та соціальної рефлексії майбутнього вчителя: навчальний посібник. Київ. Педагогічна думка. 2018. 292 с.
34. Шулигіна Р., Андрущенко Н. Конструювання індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього вихователя: контекстуальні детермінанти. Освіта XXI століття: реалії, виклики, тенденції розвитку: колективна монографія / за наук. ред. проф. Цвєткової Ганни Nameln : InterGING, 2020. С. 479–509.
35. Шулигіна Р. А. Формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього вчителя. Педагогіка. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. м. Запоріжжя. 17-18 лютого 2017 року. У 2-х частинах. Херсон. Видавничий дім «Гельветика». 2017. Ч. 2. С. 48–51 с.
36. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки НаУКМА. Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота»*. 2007. Т. 71. № 4. С. 3–19.
37. Яковчук О. Л. Модель формування професійної компетентності майбутніх техніків-технологів з технології харчування в процесі вивчення хімічних дисциплін у коледжі. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 506–509.
38. Hnoievska Oksana, Omelchenko Iryna, Kobylchenko Vadym, Klyar Marianna, Shkvyr Oksana. Subjects Adaptation Techniques for Primary School Pupils with Special Educational Needs. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol. 11, No 6, P. 100–112. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n6p100>
39. Milevska Olena, Savitska Halyna, Omelchenko Iryna, Kobylchenko Vadym, Kharkavtsiv Iryna. The practical aspects of implementing special and inclusive education in schools. AD ALTA: *Journal of Interdisciplinary Research* 2022. Volume 12. issue 2. Special Issue XXVIII. P. 13–16.

References:

1. Belke Iryna, Vdovenko Inna, (2018). Formuvannya inklyuzyvnoyi kompetentnosti vchytelya [Formation of inclusive teacher competence]. *Rezhyim dostupu do resursu*: <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post25.html> [in Ukrainian].
2. Bekh, I. D. (2009). Teoretyko-prykladnyy sens kompetentnisnoho pidkhodu u pedahohitsi. Vikhovannya i culture [Theoretical and applied meaning of the competence approach in pedagogy]. [*Education and culture*], 2009, № 1-2 (17-18), pp. 5–7. [in Ukrainian].
3. Bibik, N. M. (2004). Kompetentnisnyy pidkhid: refleksyvnyy analiz zastosuvannya. Competentinis pidkhid ou suchasny osviti: svitovy dosvid tha ukrainian perspective [Competence approach: reflexive analysis of application]. [*Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives*] K. KIS, pp. 47–52. [in Ukrainian].

4. Bibik, N. (2010). Kompetentnisti kompetentsiyi u rezultatakh pochatkovoyi osvity. *Pochatkova school*. [Competence and competencies in the results of primary education]. [*Primary school*] 9, pp. 1–4 [in Ukrainian].
5. Boyko, V. V. (2019). Autopsykholohichna kompetentnist yak vazhlyva skladova profesiynoyi kompetentnosti vchytelya. *Materials III vseukrainskoy naukovo-practical internet-conference «osobistisno-profesionalnyy rozvitok maybutnyogo vciitelja* [Autopsychological competence as an important component of the teacher's professional competence]. [*Materials of the III All-Ukrainian scientific and practical Internet conference «Personal and professional development of the future teacher»*], Vinnytsya, pp. 17–23. [in Ukrainian].
6. Boychuk, YU. D. (2013). Kompetentnisnyy pidkhid yak osnova modernizatsiyi suchasnoyi osvity. *Osvitniy prostyre. Globalni, regional ta informatsionni aspekty: nauk. metod. zhurn* [Competence approach as the basis for the modernization of modern education] [*Educational space. Global, regional and informational aspects : sciences. method. Zhurn. Chernivtsi*] Cheremosh, Vyp. 13, pp. 130–135. [in Ukrainian].
7. Boychuk, YU. D. (2015). Inklyuzyivna kompetentnist maybutnoho vchytelya osnov zdorov'ya: monohrafiya [Inclusive competence of the future teacher of the basics of health: a monograph], Kharkiv: KHNPU im. H.S. Skovorody, 117 s. [in Ukrainian].
8. Burchak, S. O. (2019). Kreatyvnyy yak skladova doslidnytskoyi kompetentnosti maybutnoho pedahoha. *3-ta miznarodna naukovo-practical conference «actualizing pitannya rozvitku suchasnoyi nauki»* [Creativity as a component of the research competence of the future teacher] [*The 3rd International scientific and practical conference «Topical issues of the development of modern science»*], Vydavnytstvo «AKTSENT», Sofiya, Bolhariya, pp. 150–154. [in Ukrainian].
9. Vaskov, YU. V. (2006). Komunikativna kompetentnist uchytelya. *Theory ta methodic fisicynogo vikhovannya, naukovo-methodic zhurnal* [Communicative competence of the teacher] [*Theory and Methods of Physical Education, scientific and methodological journal*], 1 (21), pp. 44–46. <https://tmfv.com.ua/journal/article/view/199> [in Ukrainian].
10. Vintyuk, YU. V. (2018). Model formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh psykholohiv u VNZ. *Visnyk Cherkasy natsionalnoho universytetu imeni Bogdana Khmelnytskogo. Seriya: «pedagogical nauki»* [Model of formation of professional competence of future psychologists in universities] [*Bulletin of Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky. Series: «Pedagogical Sciences»*], 8, 2018, pp. 2–48. [in Ukrainian].
11. Volkova, N. P. (2006). Profesiyno-pedahohichna komunikatsiya. Navch. posib. [Professional and pedagogical communication] [*Training. posib.*] K. VTS «Akademiya», 256 s. [in Ukrainian].
12. Vorozhbyt-Horbatyuk, V. (2021). Kohnityvnyy komponent innovatsiyanoi pedahohichnoyi diyalnosti vchytelya. *Molod i rinok*. [Professional and pedagogical communication] [*Drohobych Youth and the market*], №9, (195), pp. 6–10. [in Ukrainian].
13. Vtornikova, YU. S. (2013). Model formuvannya profesiyno-komunikativnoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv. *Visnyk Chernigivskoyi natsionalnoho pedagogical universytetu. Pedagogical nauki* [Professional and pedagogical communication] [*Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Pedagogical Sciences*], 110, pp. 188–193. [in Ukrainian].
14. Harna, S. (2009). Model kompetentnisno oriyentovanoho navchalnoho zakladu. *Vseukrainsky naukovo-practical zhurnal. Director school, litseiu, gymnasia*. [Model of a competence-oriented educational institution] [*All-Ukrainian scientific and practical journal. Director of the school, lyceum, gymnasium*], № 6, pp. 190–193. [in Ukrainian].
15. Derevyankina, N. V. (2009). Model avtorskoyi kompetentnisno oriyentovanoyi shkoly. *Upravlinn school*. [Model of the authors competence-oriented school] [*School management*], K., № 32, pp. 4–12. [in Ukrainian].
16. Ivaniy, O. (2011). Strukturno-funktsionalna model formuvannya pravovoyi kompetentnosti maybutnoho vchytelya. *Problemy podgotovki suchasnoho vciitelja*. [Structural and functional model of the formation of legal competence of the future teacher] [*Problems of training a modern teacher*], 4, (1), pp. 141–148. [in Ukrainian].
17. Karpenko, N. A. (2015). Psykholohiya tvorchosti. Navchalnyy posibnik. [Psychology of creativity], Lviv: LvDUVS, 156 s. [in Ukrainian].
18. Kolesnyk, N. YE. (2015). Teoriya i praktyka pidhotovky vchytelya pochatkovoyi shkoly do formuvannya predmetno-peretvoryvalnoyi kompetentnosti uchniv: intehratyvnyy pidkhid. *Problemy osvity. Nauk-metod. zb.* [Theory and practice of preparing a primary school teacher for the formation of subject-transformative competence of students: an integrative approach] [*Problems of education. Science-method. zb.*] Instytut innovatsiynykh tekhnolohiy i zmistu osvity MON Ukrayiny, Kyiv, №. 85, Spetsvypusk, pp. 58–63. [in Ukrainian].
19. Kondratyuk, ZH. V. (2022). Sutnist ponyattya «profesiyna identychnist» v psykholoho-pedahohichnykh rozvidkakh. *Naukovi zhurnal «Gabbitus»*. [The essence of the concept of professional identity in psychological and pedagogical intelligence] [*Scientific journal «Habitus»*] Vypusk 37, Odesa, pp. 122–127. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.37.22> [in Ukrainian].
20. Kondratyuk, ZH. V. (2022). Problemya henezhy proiesiyanoi identychnosti fakhivtsiv psykholoho-pedahohichnoho profilyu. *Naukovi zhurnal «Gabbitus»*. [Probleia of the genesis of the pro-emergence identity of specialists of psychological and pedagogical profile] [*Scientific journal «Habitus»*] Vypusk 38, Odesa, pp. 64–71. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.38.11> [in Ukrainian].
21. Kruchek, V. A. (2011). Psykholoho-pedahohichni osnovy mizhosobystisnoho spilkuvannya: navchalnyy posibnyk [Psychological and pedagogical foundations of interpersonal communication: a textbook] K. : NAKKKiM, 291 s. [in Ukrainian].
22. Lokshyna O. I., (2007). Rozvytok kompetentnisnoho pidkhodu v yevropeyskoy osviti. *Osnovy zdorov'ya ta fisical culture* [Development of competence approach in European education] [*Fundamentals of health and physical education*], № 10, pp. 11–12. [in Ukrainian].

23. Lyvshun, O. V. (2012). Autopsykholohichna kompetentnist yak skladova formuvannya profesiyanoi hotovnosti maybutnoho vchytelya do tekhniky. *Problems trudovoi i professional podgotovki*. [Autopsychological competence as a component of the formation of the professional readiness of the future teacher for technology] [*Problems of labor and training*] Vypusk 17, T. 2, pp. 74–80. [in Ukrainian].
24. Marushchak, O. M. (2016). Ponyattya kompetentnosti u pedahohichniy diyalnosti. *Kreativna pedagogy: [nauk.-metod. zhurnal]*. *Akademiya mizhnarodnogo spivrobitnitsya z kreativne pedagogy «Polissya»* [The concept of competence in pedagogical activity] [*Creative Pedagogy: [science-method. journal]*], Akademiya mizhnarodnogo spivrobitnytstva z kreatyvnoyi pedahohiky «Polissya», Zhytomyr, Vyp. 11, pp. 97–108. [in Ukrainian].
25. Ovcharuk, O. V. (2004). Rozvytok kompetentnisnogo pidkhodu: stratehichni oriyentyry mizhnarodnoyi spilnoty. *Competentinis pidkhdid ou suchasny osviti: svitovy dosvid tha Ukrainian perspective* [Development of competence approach: strategic guidelines of the international community] [*Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives*] K.: «KIS», 112 s. [in Ukrainian].
26. Omelchenko, I. M., Kondratyuk, ZH. V. (2023). Peredumovy formuvannya profesiyanoi identychnosti fakhivtsiv (konsultantiv) inklyuzyvno-resursnykh tsestriv. *Naukovi zhurnal «Psychology i osobistist»*. [*Scientific journal «Psychology and personality»*] Poltava-Kyyiv, №1 (23), pp. 119–139. [in Ukrainian].
27. Onyshchenko, Iryna (2012). Model formuvannya fakhovoyi kompetentnosti maybutnoho vchytelya pochatkovykh klasiv. *Navchannya i vikhovannya obdarovanoj osobistosti: theory tha practice* [Model of formation of professional competence of the future primary school teacher] [*Education and upbringing of a gifted person: theory and practice*], 8, pp. 94–101. [in Ukrainian].
28. Ostroshko, T. V. (2009). Model tekhnichnoyi kompetentnosti maybutnikh vchyteliv informatyky [Model of technical competence of future teachers of computer science] *Problems of engineering and pedagogical education*. Kharkiv, 2009. № 24–25. pp. 177–188. [in Ukrainian].
29. Pometun, O. I. (2018). Kompetentnisno oriyentovana metodyka navchannya istoriyi v osnovniy shkoli: metodychnyy posibnyk [Competence-oriented methods of teaching history in the main school: a methodical manual] K. TOV «KONVI PRINT», 208 s. [in Ukrainian].
30. Sysoyeva, S. O. (2006). Osnovy pedahohichnoyi tvorchosti: Pidruchnyk. *Millennium* [Fundamentals of pedagogical creativity: Textbook] K.: Milenium, 344 s. [in Ukrainian].
31. Sikora, YA. B. (2008). Model formuvannya profesiyanoi kompetentnosti maybutnoho vchytelya informatyky. *Miznarodna naukovopractical conference «Nauka vie information prostori» : zb. nauk. prats* [Model of formation of professional competence of the future teacher of computer science] [*International scientific-practical conference «Science in the information space» : zb. Sciences. Works*], T. 3, Dnipropetrovs'k : PDABA, pp. 50–53. [in Ukrainian].
32. Sikora, YA. B. (2005). Strukturno-funktsionalna model formuvannya profesiyanoi kompetentnosti maybutnoho vchytelya informatyky. *Visnyk Zhitomirskogo derzhavnogo university imeni Ivana Franco* [Structural and functional model of the formation of professional competence of the future teacher of computer science] [*Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University*], (47), pp. 171–175. [in Ukrainian].
33. Topuzov, O. M. (2018). Pedahohichna maysternist: rozvytok profesiyano-pedahohichnoyi adaptivnosti ta sotsialnoyi refleksiyyi maybutnoho vchytelya: navchalnyy posibnyk [Pedagogical skills: development of professional and pedagogical adaptability and social reflection of the future teacher: a textbook] Kyyiv, Pedahohichna dumka, 292 s. [in Ukrainian].
34. Shulyhina, R., Andrushchenko, N. (2020). Konstruyuvannya indyvidualnoho stylu pedahohichnoho spilkuvannya maybutnoho vykhovatelya: kontekstualni determinanty. *Osvita kha stolittya: realia, vikliki, tendency rozvitku: collective monography* [Designing an individual style of pedagogical communication of the future educator: contextual determinants] [*Education of the XXI century: realities, challenges, development trends: a collective monograph*] za nauk. red. prof. Tsvyetskoyoyi Hanny Hameln : InterGING, pp. 479–509. [in Ukrainian].
35. Shulyhina, R. A. (2017). Formuvannya indyvidualnoho stylu pedahohichnoho spilkuvannya maybutnoho vchytelya. *Pedagogy. Materials IV mizhnarodnoy naukovopractical conference*. [Formation of an individual style of pedagogical communication of the future teacher] [*Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference*] m. Zaporizhzhya, 17–18 lyutoho, U 2-kh chastynakh, Kherson, Vydavnychyy dim «Helvetyka», CH. 2, pp. 48–51. [in Ukrainian].
36. Yahupov, V. V., Svystun, V. I. (2007). Kompetentnisnyy pidkhdid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoyi osvity. *Naukovi zapiski naukma. Seria «pedagogical, psychological nauki tha sotsialna robota»* [Competence approach to the training of specialists in the system of higher education] [*Scientific Notes of NaUKMA. Series «Pedagogical, psychological sciences and social work»*], T. 71, № 4, pp. 3–19. [in Ukrainian].
37. Yakovchuk, O. L. (2017). Model formuvannya profesiyanoi kompetentnosti maybutnikh tekhniv-tekhnolohiv z tekhnolohiyi kharchuvannya v protsesi vyvchennya khimichnykh dysytsylin u koledzhi. *Molody vcheniy* [Model of formation of professional competence of future technicians-technologists in nutrition technology in the process of studying chemical disciplines in college] [*Young scientist*], № 4, pp. 506–509. [in Ukrainian].
38. Hnoievska Oksana, Omelchenko Iryna, Kobylchenko Vadym, Klyap Marianna, Shkvyr Oksana (2022). Subjects Adaptation Techniques for Primary School Pupils with Special Educational Needs. [*Journal of Curriculum and Teaching*], 11, 6, pp. 100–112. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n6p100>
39. Milevska Olena, Savitska Halyna, Omelchenko Iryna, Kobylchenko Vadym, Kharkavtsiv Iryna (2022). The practical aspects of implementing special and inclusive education in schools. AD ALTA: [*Journal of Interdisciplinary Research*], 12, 2, Special Issue XXVIII, pp. 13–16.